

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2018/08/nemeth-tibor-brit-gyarmat-spanyolorszagban-gibraltar-09-01-11/>

Németh Tibor

Brit gyarmat Spanyolországban: Gibraltár

Gibraltár 4,8 km hosszú és 1,2 km széles félsziget két világrész határán, az Atlanti-óceán és a Földközi-tenger találkozásánál, Spanyolország földközi-tengeri partszakaszán. Miután a tengerbe benyúló 426 m magas hegyfokot (a Szikla/el Peñón/the Rock) a mórok elfoglalták (711), törökök és keresztények támadták évszázadokon át, bevenniük azonban nem sikerült. A hispánok többször meghódították (1309, 1333, 1462)¹, a XVIII. század elején azonban újra kicsúszott a kezükből – azóta igyekeznek visszaszerezni.

Amikor a spanyol örökösödési háború idején egy brit-holland katonai különítmény bevette a Sziklát (1704), a lakosság áttelepült a közeli San Roque városkába; az Utrechtnben aláírt békeszerződés (1713) értelmében Gibraltár tulajdonjoga a spanyolról a brit uralkodóra szállt: *„a katolikus (spanyol) király saját, örökösei és a trónon őt követők nevében ezennel Gibraltár városának és várának tulajdonjogát a kikötővel, az erőddelel és annak minden ingóságával együtt Nagy Britannia uralkodójára hagyományozza; átadja fent nevezett ingatlant új tulajdonosának, hogy az élvezze mostantól kezdve Gibraltár összes jogait kivétel és fenntartás nélkül.”*² A szerződés arról is rendelkezett, hogy *„ha a későbbiekben akármikor is úgy tetszik Nagy Britannia királynak, hogy fent nevezett Gibraltárt elajándékozza, eladja, vagy arról egyéb módon lemond... Spanyolorzágnak minden egyéb érdeklődővel szemben előjoga van arra, hogy azt megszerezze.”*³

A XVIII. században Spanyolország több ízben (1704–1705, 1727, 1779–1783) megkísérelte Gibraltárt a britektől visszavívni, ez azonban egyszer sem sikerült – sőt számos nemzetközi szerződésben (Sevilla, 1729; Bécs, 1731; Aachen 1748, Aix-la-Chapelle, 1756; Párizs, 1763; Versailles, 1783) kénytelen volt elismerni azok tulajdonjogát.⁴ A XIX. században a britek a hegyfokot a félszigettel összekötő homokos földnyelv, valamint az öböl egy részére is kiterjesztették követeléseiket, a huszadik században pedig – hogy Gibraltár légi összeköttetését biztosítsák – az Algecirasi-öbölbe több száz méternyire benyúló kifutópályát is építettek.⁵ A második világháborúban a civil lakosság legnagyobb részét kitelepítették, a geopolitikai szempontból felbecsülhetetlen jelentőségű területen brit és amerikai katonákból álló hadtest állomásozott.⁶

A második világháború után az Egyesült Nemzetek Szervezete a gyarmati sorban élő népek önállósodási törekvéseit támogató nyilatkozatában⁷ a kolonizáció igájából szabadulni igyekvő területek lakói számára alapvető célként az önrendelkezés kialakítását és a helyi lakosok érdekeinek előmozdítását jelölte meg. Az 1950-es években a gyarmatosítás lebontásának üteme lelassult és a lakosok érdekeit többször figyelmen kívül hagyták, ezért az ENSZ újra nyilatkozatot adott ki,⁸ mely leszögezte – amire másfél évtizeddel azelőtt a gyarmati rendszer lebontásáról szóló ENSZ-dokumentum még csupán utalt –, hogy minden népnek joga van az önrendelkezésre, a teljes függetlenségre és a nemzeti területi egység biztosítására. A határozat, amely lefektette azokat az alapelveket, melyek alapján az ENSZ megítélni tervezte, hogy egy volt gyarmati területnek mennyire sikerült a kolonizáció lebontása, a függetlenség elérésének két módját nevezte meg: az önálló nemzetállam kialakítását és a független államalakulattal való szabad társulást. Mivel Gibraltár esetében az

Németh Tibor: Brit gyarmat Spanyolországban: Gibraltár

utrechti szerződés záradéka miatt a független nemzetállam létrehozása megvalósíthatatlannak tűnt és a független nemzetállammal való társulást sem a britek, sem a gibraltáriak nem akarták, az ENSZ gyarmatügyi bizottsága – miután a gibraltáriak véleményét is kikérte⁹ –, azt javasolta, hogy Nagy-Britannia és Spanyolország kétoldalú tárgyalások keretében dolgozza ki a gibraltári kérdés megoldását. Az álláspontok meglehetősen eltérőek voltak: a spanyolok területi integritásukat kívánták visszaszerezni, a britek fontos hadikikötőjüket igyekeztek megtartani, Gibraltár népe belső önkormányzatot és Nagy-Britanniával való szabad együttműködést követelt.

Az 1960-as években a spanyol és brit diplomaták között folyó tárgyalások egyre feszültebbek lettek, a felek álláspontjai nem közeledtek, az egyeztető tárgyalások rendre zsákutcába jutottak. Amikor Gibraltár lakosai 1967-ben népszavazáson elsöprő többséggel (99,19%) arról döntöttek, hogy Nagy-Britanniához és nem Spanyolországhoz akarnak tartozni,¹⁰ Spanyolország minden külföldi repülőgép számára lezárta a Gibraltár környékén lévő spanyol légtérrel; amikor Nagy-Britannia kormánya alkotmánymódosítást hajtott végre (1969), mely Gibraltár számára nagyobb önkormányzati szabadságot biztosított, Spanyolország lezárta a Szikla felé vezető szárazföldi határát (a határt csak tizenhat évvel később nyitották meg újra).¹¹

Az ENSZ megalakulásának negyedszázados évfordulóján (1970) elfogadott, a gyarmatosítás lebontásáról szóló határozat kiegészítette az addig érvényes alapelveket: immár nem csupán önálló államalakulat létrehozása és már létező államalakulathoz való csatlakozás útján, de *„egy nép döntésén alapuló bármely egyéb politikai megoldás révén”* is kivitelezhetőnek mondta ki a gyarmatosítás lebontását.¹² Azokat a népeket, melyeket meggátolnak abban, hogy lerázzák a gyarmati igát, az ENSZ segítségével biztosította: *„Minden államnak kötelessége, hogy tartózkodjon bármely olyan erőszakos politikai lépéstől, mely jelen alapelv ismertetésekor fentebb említett népeket megfosztja önállóságra, szabadságra vagy függetlenségük kivívására irányuló jogaitól. Azok a népek, melyekkel szemben önrendelkezési jogaik érvényesítésére tett küzdelmeik során ilyen erőszakos politikai lépéseket alkalmaznak, jelen alapszerződésben foglaltaknak megfelelően jogosultak arra, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének segítségével folyamodjanak, és azt meg is fogják kapni.”*¹³

A gibraltáriak számára ez a dokumentum a spanyol egységesítési törekvésekkel szembeni jogi fegyver lett: a következő évtizedekben a spanyol, brit és (1977-től kezdve) gibraltári küldöttek részvételével folyó tárgyalások során Gibraltár az ENSZ-dokumentumokban felsorolt alapelvek közül mindig erre hivatkozott. Spanyolország ezzel szemben mindig azzal érvelt, hogy mivel a gibraltáriak néhány kivétellel mind elköltöztek, amikor a Szikla brit tulajdonba került (1713), a ma ott élőkre nem érvényesíthető a népek önrendelkezési jogáról szóló ENSZ-határozat, hiszen a helyi lakosság nem képez nemzetet. Mivel területi egységük megsértését a spanyolok nem egy jövőben megvalósításra kerülő esetleges cselekményre, hanem visszamenőlegesen értelmezték, ezért megítélésük szerint jogosan hivatkoztak arra az ENSZ-dekrétumra, mely kimondta, hogy *„egy ország nemzeti egységének vagy területi integritásának részleges vagy teljes megsértésére irányuló bármely kísérlet összeegyeztethetetlen az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmányában foglalt céljaival és alapelveivel.”*¹⁴

Az Európai Gazdasági Közösség tagjává lett (1973) Gibraltár és a Franco halála után (1975) demokratikus jogállammá váló Spanyolország diplomatái között megkezdett tárgyalások az előzetes várakozásokkal ellentétben csupán (a távközlés és a spanyol légtér korlátozására vonatkozó) gyakorlati ügyek megoldására szorítkoztak, a Szikla jövőjét illetőleg érdemi előrelépést nem hoztak. Amikor a Falkland-háború idején (1982),

Németh Tibor: Brit gyarmat Spanyolországban: Gibraltár

Spanyolország a Nagy-Britanniával ellenséges oldalt támogatta, a brit-spanyol diplomáciai kapcsolatok egy időre újra elhidegültek, de azt követően, hogy Spanyolország is belépett az Európai Gazdasági Közösségbe (1986), immár nem lehetett akadálya annak, hogy a személyek és árucikkek szabad áramlása Gibraltár és Spanyolország között is zavartalanul megkezdődjék.

Bár az ENSZ az 1980-as években tovább sürgette Spanyolország és Nagy-Britannia kormányait, hogy Gibraltár jövőjéről közös megoldásra jussanak (Brussels Agreement, 1984)¹⁵, az álláspontok továbbra sem közeledtek és a megbeszélések még az évezred vége előtt le is álltak (1997). A tárgyalások újrakezdésének (2001) hírére Gibraltáron tüntetések kezdődtek, majd népszavazáson elsöprő többséggel (98,48%) visszautasították a területük közös brit és spanyol kormányzására tett javaslatot (2002). Gibraltár új alkotmányának elfogadása óta (2006) szinte teljes autonómiával rendelkezik, az Egyesült Királyság csak a honvédelem, a külkapcsolatok és biztonságpolitika iránt felelős.¹⁶

Napjainkra a Szikla szuverenitásának ügye újra aktuálpolitikai kérdés lett.¹⁷ A brexit-szavazás (2016) felszínre hozta a régi ellentéteket és megmutatta, mennyire sikerült közelíteni az álláspontokat az elmúlt hetven esztendőben.¹⁸ Közvetlenül a szavazás után a spanyol külügyminiszter annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a brexit *„egyedülálló történelmi esély arra, hogy Gibraltárt háromszáz év után visszazerezzük.”*¹⁹ A brit miniszterelnök azt hangsúlyozta, hogy *„soha olyan megállapodást nem kötünk, mely alapján Gibraltár népe, szabadon és demokratikus módon kifejezett akarata ellenében, egy másik állam fennhatósága alá tartozna.”* A gibraltári lakosok amellett voksoltak (96%), hogy Nagy-Britannia Európában maradjon; az Európa Tanács felhatalmazást adott Spanyolországának arra, hogy megvétőzzon bármely Gibraltár politikai helyzetét érintő döntést,²⁰ a tagállamok számára készített, a brexit-tárgyalásokkal kapcsolatos előirányzásaiban pedig úgy határozott (2017), hogy *„miután az Egyesült Királyság kilép az Unióból, az Európai Unió és az Egyesült Királyság között semmiféle megállapodás nem vonatkozhat Gibraltárra, hacsak arról a Spanyol Királyság és az Egyesült Királyság előzetesen meg nem állapodott.”*²¹

Az utrechti békekötés után a négyezer lakosból háromezer-kilencszázharminc elköltözött a Szikláról, a helyben maradókhoz a Földközi-tenger medencéjéből sokfelől csatlakoztak – a városban tartott első népszámlálás (1753) adatai szerint britek (434 fő), genovaiak (597 fő), zsidók (575 fő) spanyolok (185 fő) és portugálok (25 fő) alkották a népességet (1816 fő).²² Amikor a Szikla helyőrségből (garrison) királyi gyarmat (crown colony) lett (1830), a civil lakosság száma is nőni kezdett. A napóleoni háborúk idején brit és genovai kereskedők érkeztek nagy számban – a lakosság 1804 és 1814 között háromezerről tízezerre nőtt.²³ A mai gibraltáriak nagy részben az ő leszármazottaik.

A spanyol-gibraltári határszakasz másfél évtizeden át tartó lezárása alatt érkezett brit anyagi segítség, valamint az angol nyelvű nyomtatott sajtó, televízió és közösségi média jelenléte kétségtelenül erősítették a Szikla lakosainak az angol nyelvhez, a brit szokásokhoz és életmódhoz való kötődését. Amíg Gibraltár első egyeteme meg nem nyílt (2015) – mely egészség- és sporttudományi, kereskedelmi, turisztikai, földtudományi, neveléstudományi és mediterrán tudományi tanszékekkel működik –, a fiatalok hagyományosan Nagy-Britanniában tanultak tovább; brit segítséggel sikerült elkerülniük azt is, hogy Spanyolország részeivé legyenek.

A gibraltári öntudat a XIX. század második felétől a járványok pusztításaképp megélt közös szenvedés következtében kezdett erősödni.²⁴ A második világháborúban a helyi lakosság kilencven százalékát kitelepítették. Akik elmentek, közeli kapcsolatba kerültek más angol nyelvű országok lakóival, akik maradtak, hazájukért harcoltak: mindnyájan szembe kellett, hogy nézzenek gazdasági és jogi szempontból egyaránt bizonytalan helyzetükkel.²⁵

Polgári jogaik védelmére még a háború alatt létrehozták az első gibraltári szövetséget (AACR, 1942: Association for the Advancement of Civil Rights in Gibraltar, azaz Szövetség a Gibraltári Polgári Jogok Biztosításáért), melynek fő célkitűzése a területi önkormányzat létrehozása volt. Ez néhány év múlva (1950) meg is valósult. A brit katonai egységek egy részének kivonásakor (1980–85) a gibraltáriak újra egzisztenciális kiszolgáltatottságukkal voltak kénytelenek szembesülni, de az új évezredre elérték az anyagi függetlenséget. Gibraltár lakosainak száma ma 34 700, a legjelentősebb gazdasági ágazatok a turizmus, az ingatlan adás-vétel, a hajógyártás, valamint a szerencsejáték- és szállodaiipar; a területnek saját himnusza, zászlaja és nyelvjárása van (yanito), nemzeti ünnepüket 1992 óta minden évben megtartják. Az ünnepségsorozat 1997 óta egy egész héten át tart.

A spanyol újságok Gibraltárról gyakran, mint banditák búvóhelyéről cikkeznek, ahol erősek a maffia érdekei, legalább kétszáz euró-milliomos éldegél, ahol több tucat bankon és ötvenezer fantomcégen keresztül folyik a kábítószerből származó pénzek tisztára mosása.²⁶ Annak a parancsolatnak, amit Spanyolország megteremtője, Izabella királynő végrendeletében (1504) intézett övéihez, ma is mozgósító ereje van egész Spanyolországban: „*kérem és megkövetelem utódaimtól a (spanyol) királyoktól, hogy senkinek ne adják és tartsák meg tulajdonukban az említett várost [Gibraltárt], se arról, se annak részéről le ne mondjanak, hogy annak illetékességét polgári és büntetőügyekben is tartsák meg a Kasztíliai Korona számára.*”²⁷

Gibraltár továbbra sincs könnyű helyzetben: a 6,8 km² területű Szikla azzal a 87 268 km² Andalúzia tartománnyal szomszédos, ahol a munkanélküliség 28,9% (2016), ahonnan évi több mint tízmillió turista, napi tizenkétezer munkás és az importtermékek kilencvenöt százaléka érkezik.²⁸

Spanyolország szeretné visszaszerezni területi egységét (míg a spanyolok le nem mondanak elsőbbségi igényükről, addig Gibraltár számára a függetlenség elérése elképzelhetetlen), az Egyesült Királyság megtartani a légierő, a tengerészet és az elhárítás számára felbecsülhetetlen értékű stratégiai bázisát,²⁹ az Európában utolsó gyarmati besorolású terület lakói pedig – önmagukat immár nem másokhoz képest értelmezve – dönteni végre céljaik és lehetőségeik mentén saját sorsukról. A lehetőségek keretein belül.

JEGYZETEK

¹ Government of Gibraltar (2014)

<https://www.gibraltar.gov.gi/new/history#ancla3>

(Letöltve: 2018. 05. 15.)

² HERNÁNDEZ, Angela Alameda (2006): *The discursive construction of Gibraltarian identity in the printed press: A critical discourse analysis of editorial articles of the Gibraltar issue* (doktori disszertáció), 37-38.

<https://hera.ugr.es/tesisugr/16077507.pdf>

(Letöltve: 2018. 05. 15.)

³ GOLD, Peter (2010): Identity formation in Gibraltar: Geopolitical, historical and cultural factors. *Geopolitics*, 15. (2), 369.

<http://eprints.uwe.ac.uk/16387/2/IDENTITY%20FORMATION%20%20IN%20GIBALTAR%20Geopolitics%20article%20revised.pdf>

(Letöltve: 2018. 05. 15.)

⁴ REMIRO BROTONS, Antonio (2015): Cuadernos de Gibraltar/Gibraltar Reports: Revista Académica sobre la Controversia de Gibraltar.

<https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5420910.pdf>

(Letöltve: 2018. 05. 15.)

- ⁵ Kovács Barnabás (2009): Az önrendelkezési jog újabb erőpróbája, *Külügyi Szemle*, 8. évf. 1. sz., 179. http://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2009_01_Gibralter-az_enrendelkez.pdf
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ⁶ Government of Gibraltar (2014): *History*. <https://www.gibraltar.gov.gi/new/history#ancla3>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ⁷ United Nations (1945): *Declaration regarding non Self-Governing territories*, XI. fejezet, 73. cikkely. <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-xi/index.html>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ⁸ United Nations (1960): *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*. <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ⁹ HERNÁNDEZ (2006) 44. <https://hera.ugr.es/tesisugr/16077507.pdf>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹⁰ O'RELLEY, Gerry (2015): Remnants, Relics and Shadows of Empires in the Gibraltar Region. *The Middle Ground Journal*, 11/Fall, 8. <https://www2.css.edu/app/depts/his/historyjournal/index.cfm?name=Remnants,-Relics-and-Shadows-of-Empires-in-the-Gibraltar-Region&cat=5&art=331>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹¹ REMIRO BROTONS (2015) 15. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5420910.pdf> (Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹² GARCÍA, Joseph (2014): Decolonising Gibraltar: the case for the fourth option. *New Statesman*, 2014. június 9. <https://www.newstatesman.com/gibraltar/newstatesman-gibraltar/2014/06/decolonising-gibraltar-case-fourth-option>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹³ GOLD, Peter (2009) Gibraltar at the United Nations: Caught between a treaty, the charter and the 'fundamentalism' of the special committee, *Diplomacy and Statecraft*, 20. (4), 10. <http://eprints.uwe.ac.uk/16386>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹⁴ United Nations (1960): *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*, 6. bekezdés. <https://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹⁵ Gobierno de España (2018): *History and Legal Aspects of the Dispute*. <http://www.exteriores.gob.es/Portal/en/PoliticaExteriorCooperacion/Gibraltar/Paginas/Historia.aspx>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹⁶ Parliament of Great Britain (2017): Leaving the European Union: Status of Gibraltar. <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/LIF-2017-0041>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹⁷ Ezzel kapcsolatban lásd: *Cuadernos de Gibraltar/Gibraltar Reports 2016-2017/2*. <http://catedras.uca.es/jean-monnet/revistas/cuadernos-de-gibraltar/esp/numero-actual>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹⁸ Ezzel kapcsolatban lásd: MOLINA, Ignacio (2018): *Gibraltar: una posible solución de soberanía difuminada y funciones compartidas*, Real Instituto Elcano, 2018. március 5. http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_es/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/ari29-2018-molina-gibraltar-posible-solucion-soberania-difuminada-funciones-compartidas
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ¹⁹ Parliament of Great Britain (2017): *Leaving the European Union: Status of Gibraltar*, 27. lábjegyzet. <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/LIF-2017-0041>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ²⁰ PAYNE, Adam (2018): The EU gives Spain a Brexit deal veto over Gibraltar in leaked guidelines, *Business Insider*, 2018. március 22. <http://www.businessinsider.com/leaked-eu-guidelines-spain-brexit-deal-veto-gibraltar-northern-ireland-2018-3>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ²¹ Európa Tanács (2017): Draft guidelines following the United Kingdom's notification under Article 50. TEU, 8. <http://g8fip1kplyr33r3krz5b97d1.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2017/03/FullText.pdf>
(Letöltve: 2018. 05. 15.)
- ²² Kovács (2009) 170.

²³ Ibid.

²⁴ GOLD, Peter (2010) Identity formation in Gibraltar: Geopolitical, historical and cultural factors. *Geopolitics*, 15. (2). 370.

<http://eprints.uwe.ac.uk/16387>

(Letöltve: 2018. 05. 15.)

²⁵ GARCÍA, Joseph (2017): Four factors which have contributed to the formation of our identity as a people, *Gibraltar Panorama*, 2017. február 27.

<http://gibraltarpanorama.gi/15209/271042/a/four-factors-which-have-contributed-to-the-formation-of-our-identity-as-a-people>

(Letöltve: 2018. 05. 15.)

²⁶ REMIRO BROTONS (2015) 17.

²⁷ GOLD, Peter (2014): Gibraltar – A Paradigmatic Presqu'île? *The International Journal of Research into Island Cultures*, 23. oldal

<http://shimajournal.org/issues/v10n1/e.-Gold-Shima-v10n1.pdf>

(Letöltve: 2018. 05. 15.)

²⁸ BENNER, Maximilian – ENGIN, Melda – SPERBER, Leon – TRENDL, André (2017): *Cross-border regional development in Gibraltar*. MPRA, Heidelberg University, 1.

https://www.researchgate.net/publication/319553432_Cross-border_regional_development_in_Gibraltar%205-

(Letöltve: 2018. 05. 15.)

²⁹ Ezzel kapcsolatban lásd: COFFEY, Luke (2014) Self-Determination and National Security: Why the U.S. Should Back British Sovereignty over Gibraltar, The Heritage Foundation, Global Politics.

<https://www.heritage.org/global-politics/report/self-determination-and-national-security-why-the-us-should-back-british>

(Letöltve: 2018. 05. 15.)